

Araştırma-İnceleme

**MESLEK SEÇİMİNİ ETKİLEYEN FAKTÖRLERİN
DEMOGRAFİK DEĞİŞKENLER İLE İLİŞKİSİNİN
ARAŞTIRILMASI: İSTANBUL İLİNDE BİR UYGULAMA**

**Muhterem Şebnem ENSARİ¹
Hazal K. ALAY²**

Öz: Meslek, bir kimsenin hayatını kazanmak için yaptığı, kuralları toplumca belirlenmiş ve belli bir eğitimle kazanılan bilgi ve becerilere dayalı etkinlikler bütünüdür. Ayrıca insanın yaşamını sürdürebilmesi için gerekli olan, eğitim ve bilgi birikimi gerektiren süreçlerin sonunda bireylerin kazandığı unvanın adıdır (Milli Eğitim Bakanlığı). Çağdaş bir toplumda, bir bireyin mesleğini seçmesi yaşamındaki en önemli kararlardan biridir. Günlük yaşamın büyük bir bölümünün çalışılan ortamda ve çalışılan işe yönelik faaliyetlerle geçtiği bilinmekte ve meslek seçiminin ne kadar önemli bir karar olduğu toplum tarafından kabul edilmektedir. Meslek seçimi sadece bireyin ne iş yapacağı ile ilgili değil aynı zamanda nasıl bir yaşam sürüleceği ile de ilgilidir. Bireyin seçtiği meslek gelecekteki yaşam standardını, tarzını ve sosyal yaşantılarını belirleyici bir rol oynamaktadır. Bu nedenle meslek seçimi ile ilgili verilen karar bir anlamda gelecek yaşamla ilgili verilen önemli bir karardır. Meslek seçiminin bilinçli yapılması hem birey hem de ülke geleceği için önemlidir. Bu bağlamda çalışmamızda bireylerin meslek seçiminde etkili olan unsurlar belirlenmeye çalışılmıştır. Bu amaçla, öncelikle meslek seçiminde etkili olan faktörler araştırmak amacıyla ilgili yazın incelenmiş, daha sonra İstanbul da çalışan farklı demografik unsurlara sahip 481 birey üzerinde bir anket çalışması ile bir uygulama yapılmıştır. Araştırma sonucunda bireylerin meslek seçiminin etkileyen 5 faktöre ulaşılmıştır, bu faktörler; mesleki bilgi ve beceri, yüksek kazanç ve sorumluluk beklentisi, statü beklentisi, aile ve eğitim çevresi, mesleğin yapısal özellikleridir. Meslek seçiminde etkili olan bu faktörlerin demografik değişkenler ile ilgisi incelenmiş ve cinsiyete, medeni duruma, yaş gruplarına, çalışma durumu ve eğitim durumuna göre farklılıkları olduğu görülmüştür. Araştırmanın, ülkemizde bireylerin hangi faktörleri göz önünde bulundurarak meslek seçimi yaptıklarını özetleme ve bu

¹ Yrd. Doç. Dr., Okan Üniversitesi, İşletme ve Yönetim Bilimleri Fakültesi, İşletme Bölümü. sebnemensari@gmail.com

² Doktora Öğrencisi, Yıldız Teknik Üniversitesi, İşletme Yönetimi. hazalkgenc@gmail.com

unsurlar için, medeni durum, eğitim durumu ve yaş grupları arasındaki farklılıkları ortaya koyma açısından, ilgili literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Anahtar Sözcükler: Meslek Seçimi, Cinsiyet, Yaş Grupları, Eğitim, Medeni Durum, Çalışma Durumu

AN INVESTIGATION ON THE RELATIONSHIP BETWEEN DEMOGRAPHIC VARIABLES AND THE FACTORS AFFECTING OCCUPATIONAL CHOICE: AN APPLICATION IN ISTANBUL

Abstract: An occupation, which is necessary to earn a good living, is a collection of activities based on knowledge and skills that are formed by a certain education and defined by a society. The choice of profession is not just about what an individual is doing, but also about what kind of life he/she is going to live. In this context, we tried to determine the factors that are effective in the choice of the occupation of the individuals. For this purpose firstly, the related literature was examined with the aim of investigating the factors that are effective in choosing an occupation and then, a survey was conducted on 481 individuals with different demographic factors working in Istanbul. As a result of the research, five factors affecting the occupation choice of the individuals were reached. These factors are; *professional knowledge and skills, high yield and liability expectations, status expectation, family and educational environment, occupational structural characteristics*. It was determined that the choice of profession varies according to sex, marital status, age groups, working status and educational status. The results of the research are important in order to summarize what factors affect the individuals choice of occupation in our country.

Keywords: profession, selection, factor, age groups, education, marital status, work status.

Giriş

Meslek, Türk dil kurumu sözlüğüne göre “Bir kimsenin geçimini sağlamak için yaptığı sürekli iş”, Milli Eğitim Bakanlığının yaptığı tanımlamaya göre ise “Meslek, bir kimsenin hayatını kazanmak için yaptığı, kuralları toplumca belirlenmiş ve belli bir eğitimle kazanılan bilgi ve becerilere dayalı etkinlikler bütünüdür. İnsanın yaşamını sürdürebilmesi için yaptığı, bir eğitim ve bilgi birikimi gerektiren ve tüm bu sürecin sonunda bireylerin kazandığı unvanın adıdır.” şeklinde tanımlanmaktadır.

İlk çağlarından itibaren insanlar geçimini sağlamak için çeşitli uğraşlar içine girmişler, avcılık ve toplayıcılıkla uğraşan toplumlarda, avcılık ile başlayan bu süreç ve daha sonra çiftçilik, askerlik ve din adamlığı ile devam etmiştir. Günümüz toplumlarında ise insanların geçimlerini sağlama yöntemleri de giderek karmaşıklaşmakta ve her geçen gün meslek tanımlarına bir yenisi

eklenmektedir. Bundan 100 yıl önce elektrik mühendisi yada genetik mühendisi olmak mümkün değil iken, terzilik, kasaplık, aşçılık gibi meslekler ise varlığını yüzlerce yıldır devam ettirmektedir.

Bireyler meslek seçimlerine birçok ülkede mevcut eğitim sistemlerinin bir gereği olarak, henüz yirmili yaşlarına gelmeden karar vermekte ve daha sonra bu mesleği ömürlerinin geri kalanında uygulamak durumunda kalmaktadırlar. Bu süreç daha öncede değinildiği gibi günümüz gençleri için hem mesleklerin çeşitliliği hem de ellerindeki bilginin çokluğu nedeniyle giderek daha karmaşık bir hale gelmektedir.

Türkiye de, 1974 yılından beri Üniversitelerarası Kurul üniversiteye giriş sınavlarının tek merkezden yapılmasını uygun bulmuş ve 1750 sayılı Üniversiteler Kanununun 52. Maddesine dayanarak 19 Kasım 1974 tarihinde Üniversitelerarası Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezini (ÜSYM) kurmuştur. Bu sınavlara giren bireyler bir yükseköğretim programını seçerek aynı zamanda gelecekteki mesleklerini de seçmektedirler. Bu çalışmanın amacı, ülkemizde günümüzde meslek seçimini etkileyen unsurları saptamak, bu unsurların demografik değişkenlere bağlı olarak bir değişiklik gösterip göstermediğini değerlendirmektir. Çalışmanın sonucunda bireylerin meslek seçimini etkileyen 5 faktöre ulaşılmış ve medeni duruma, yaş gruplarına ve eğitim durumuna göre bu faktörlerin meslek seçiminde farklı etkilere sahip olduğu bulunmuştur.

1.Meslek Seçiminde Etkili Olan Unsurlara İlişkin İlgili Yazın Taraması

İlgili yazın incelemesinde meslek seçiminde etkili olan pek çok unsura değinilmektedir. Super ve Knasel (1981) bu etmenleri; biyolojik (yaş, cinsiyet, fiziksel özellikler vb.), sosyolojik (duygular, değerler, baskılar, sosyal sınıf), psikolojik(tutum, değer ve yetenekler), ekonomik(ailenin ekonomik düzeyi, ülkenin ekonomik durumu), politik(mesleğe başlama olanakları, eğitim ve gelişim fırsatları) ve şans(doğal afetler, beklenmedik olaylar...) ile ilgili etmenler şeklinde sınıflandırmıştır. Ancak bu unsurları; bireysel, çevresel, işe yönelik ve sistemik unsurlar başlıkları altında toplamak mümkündür. Bazı durumlarda meslek seçimi bu faktörlerin tamamının bir sonucu olarak yapılabileceği gibi, kimi durumlarda bu unsurlardan biri bile tek başına meslek seçiminde belirleyici olabilmektedir. Örneğin Owen vd. (2011) yaptığı bir araştırmada, üniversite öğrencilerinin okudukları bölümü seçme nedenleri arasında ilk dört nedenin alana duyulan ilgi, alınan puanın bu bölüme yetmesi, alanın kişilik özelliklerine uygunluğu, iş bulma olanağının yüksekliği olduğu belirtilmektedir. Çelik ve Üzmez (2012) de benzer şekilde Bülent Ecevit Üniversitesi Çaycuma Meslek Yüksekokulu çağrı merkezinde çalışan öğrenciler ile yapmış oldukları çalışmada, öğrencilerin başkalarının tavsiyelerini alarak, yeteneklerine uygun ve iş avantajları yüksek oldukları için çağrı merkezinde çalışmayı seçtiklerini saptamışlardır.

Meslek seçimini etkilediği düşünülen belli başlı bireysel unsurların başında, meslek seçim yaşı, yaş grupları, cinsiyet, yaşanılan yer, gibi demografik unsurların yanı sıra bireyin değer ve inanç sistemlerinden oluşan kişilik yapısı da verilebilir. Bazı mesleklerin seçiminde bu tür unsurlar ön plana çıkabilmektedir. Afyonkarahisar Milli Eğitim Müdürlüğüne bağlı Rehberlik ve Araştırma Merkezinin yaptığı araştırmaya göre, bireylerin meslek seçiminde etkili olan kişilik özellikleri ilgiler, değerler ve inançlardır. Bu bağlamda bireyin değer ve inanç sisteminin mesleğini icra ettiği ortamdan ve toplumsal ödüllerden gelen doyumla alakalı olduğu belirtilmiştir (2015)

Kadın ve erkekler arasında meslek seçimi açısından farklılıklara değinen pek çok çalışma bulunmaktadır. Örneğin pek çok toplumda kamyon şoförlüğü, inşaat işçiliği gibi meslekler erkek mesleği, hemşirelik ve öğretmenlik ise kadın mesleği olarak görülebilmektedir. Aslan (2002), bir vakıf üniversitesinde yapmış olduğu çalışmada kız öğrencilerin mesleklerini seçerken daha çok ücretli çalışmaya, erkek öğrencilerin ise daha çok bir iş kurmaya yönelik planlar yaptıklarını tespit etmiştir. Uyguç (2003) yapmış olduğu çalışmada kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre meslek seçiminde diğer insanlara ilgiyi ön planda tutan dişil değerlere-iyi ilişkiler, iş birliği, ahengin sürdürülmesi- mantık, sorumluluk alma ve özgürlük gibi eril değerlerden daha fazla önem verdiklerini görmüştür. Özsoy vd. (2010), çalışmalarında kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre öğretmenlik mesleğini seçerken daha bilinçli ve daha idealist oldukları ve daha az etki altında kaldıkları sonucuna ulaşmışlardır. Tunç vd. (2010), Sağlık Meslek Yüksek Okulu öğrencileri arasında yaptıkları çalışmada kız öğrencilerin hemşirelik, erkek öğrencilerin ise daha çok sağlık memuru olma eğilimi içerisinde olduklarını gözlemlemişler ve bu sonucu meslek ve cinsiyetler konusunda toplumsal algı ile ilişkilendirmişlerdir. Ekşi vd.(2011), çalışmalarında muhasebecilik mesleğinin seçiminde kadınların erkeklere göre daha itibarlı olarak algılamalarının etkili olduğunu, erkeklerin ise daha bağımsız çalışma imkânı verdiğini düşünmelerinin etkili olduğunu saptamışlardır.

Meslek seçimi üzerinde yaş grupları arasında farklılıkları inceleyen Kuşak Teorisi baz alınarak yapılan çalışma yok denecek kadar az sayıdadır. Ancak Kuşak Teorisinde, çalışmamıza konu olan 3 kuşağın (X, Y ve Z) farklı değerlere sahip olduğu konusu çok açıktır. Otoriteyi sorgulama, iş-yaşam dengesini kurma, iş ortamında esneklik ve otonomiye tercih etme, değişime ayak uydurma X kuşağının temel özellikleridir (Gürbüz, 2015). Y kuşağı olarak tanımlanan kuşak çalışmaktan çok eğlenmeyi seven, kazanmaktan hoşlanan, bireyci ve girişimci bir kuşaktır. (Koca, 2010). Z kuşağı ise, teknolojinin içine doğmuş bu sebeple her konuda başkalarının fikrini alan, teknolojik ortamlarda kendini iyi ifade eden bireylerden oluşmaktadır (Bracy vd., 2010). Koca (2010) kuşaklar üzerine yaptığı çalışmada, Y kuşağı öğrencilerin meslek seçiminde özel yaşamda rahatlık, yönetim ve girişimcilik, kariyer gibi değerlere önem

verdikleri bulunmuştur. Batur ve Adıgüzel'in (2014) yaptıkları araştırmanın örneklemini oluşturan Y kuşağı çalışanların, kariyerlerinde güvenlik ve istikrar konusuna büyük önem verdikleri, ayrıca daha iyi iş fırsatı sunabilecek ve iş garantisi olan meslekleri tercih etme yönünde eğilimleri olduğu belirtilmiştir.

Bireyin içinde bulunduğu aile, arkadaş çevresi, öğretmenleri, danışmanları gibi sosyal çevresindeki kişiler meslek seçiminde etkili olabilmektedir. Örneğin Cantor (1992), kariyer kararında ailenin önemine dikkat çekerken, Akbayır (2002), öğretmenlik mesleğine yönelen bireylerin ailelerinin eğitim ve gelir düzeyleri ile ilişkisini saptamış, daha çok gelir düzeyi düşük ve orta seviyede olan ve eğitim düzeyi yüksek olan bireylerin çocuklarının öğretmenliğe yöneldiğini görmüşlerdir. Money vd.(1998), İrlanda'da aile ve arkadaş çevresinin meslek seçimi üzerinde etkili olduğunu saptarken, Dinç(2008) Türkiye'de yaptığı bir çalışmada aile ve arkadaş çevresinin meslek seçimi üzerinde etkisi olmadığını saptamışlardır.

Meslek seçimini etkileyen işin yapısı ile ilgili olan özellikler işin sağladığı statü ve ekonomik olanaklar şeklinde düşünülebilir. Örneğin, Dinç (2008), çalışmasında meslek yüksekokulu öğrencilerinin bölümlerini tercih ederken, daha çok yüksek kazanç ve sorumluluk beklentisi, kariyer beklentisi, mesleki bilgi ve beceri kazanma, sosyal statü elde etme gibi faktörlerin etkili olduğu sonucuna varmıştır.

Sarıkaya ve Khorshid (2009), Ege Üniversitesi öğrencileri üzerinde yaptıkları çalışmada, araştırmaya katılan öğrencilerin, %11,5'inin istemeyerek ve %29,2'sinin ise kısmen isteyerek seçtikleri saptanmışlardır. Öğrencilerin yaş grupları ile mesleği tercih etme nedenleri incelendiğinde 17- 19 yaş grubundaki öğrencilerin, %21,7'si; 20-22 yaş grubundaki öğrencilerin %27,4' ü çaresizlik duyguları yaşadığı için ön planda tuttuğu için mesleği seçtiği saptanmıştır. Ayrıca aynı çalışmada öğrencilerin üniversite tercih sırasına göre mesleği tercih etme nedenleri de incelenmiş ve okudukları bölümü en alt sıralarda yazan öğrencilerin daha çok çaresizlik duygusu ile seçim yaptıklarını saptamışlardır. Özsoy vd. (2010) çalışması da, eğitim fakültesinde okuyan öğretmenlik öğrencilerinin %60'ının başka bölümlere puanları yetmediği için bu bölümü seçtiklerini göstermektedir. Akkoç (2012), Türkiye'deki sınav sisteminin yarattığı rekabet ortamının sınav kaygısı, stres gibi olumsuz sorunların ortaya çıkması ile sonuçlanabildiğini savunmakta, ancak sınav sisteminde öne geçebilen gençlerin tercih edilen okul ve bölümlere yerleşebildiğine vurgu yapmaktadır, bu doğrultuda yaptığı çalışmada mesleki kararsızlığın belirsizlik karşısında vazgeçememe ile negatif yönde ilişkisi olduğunu saptamıştır. Owen vd. (2012), çeşitli kamu ve özel üniversitelerde okuyan 869 öğrenciyi incelemişler, öğrencilerin %46,6'sının üniversiteye giriş puanının bu bölüme yetmesinin bu bölümü seçme nedeni olduğunu bulmuşlardır.

2.Araştırmanın Metodolojisi

2.1.Araştırmanın Amacı ve Hipotezleri

Bu çalışmanın amacı, bireylerin meslek seçiminde etkili olan faktörlerin belirlenmesi ve bu faktörlerin demografik değişkenlerle ilişkilendirilmesidir. Literatürde üniversiteye hazırlanan ya da üniversite okuyan öğrencilerin meslek seçiminde etkili olan unsurlar üzerine yapılmış birçok araştırma bulunmaktadır. Ancak bu faktörler, değişik demografik özelliklere sahip, farklı meslek grupları mensupları ve meslek adayları üzerinde incelenmemiştir. Bu yönüyle bu çalışmanın ilgili literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Bu çalışmada öğrenim durumu olarak ilkokul mezunu, ortaokul mezunu, lise mezunu, üniversite öğrencisi, üniversite mezunu, yüksek lisans ve doktora mezunu birçok farklı öğrenim durumuna sahip ve farklı yaşlarda, meslek seçimini tamamlamış bireylerden veri toplanmıştır. Bu bağlamda araştırma sonuçları daha kapsamlı olup literatüre katkı sağlamak amaçlanmıştır. Araştırmanın temel soruları ve bu sorulara bağlı olarak geliştirilen hipotezler Tablo1’de sunulmuştur.

Tablo 1: Araştırmanın Sorusu ve Hipotezler

ARAŞTIRMANIN SORUSU
Demografik değişkenler meslek seçimini etkiler mi?
ARAŞTIRMANIN HİPOTEZİ
H1: Demografik değişkenler ve meslek seçimi arasında anlamlı bir ilişki vardır?

2.2. Araştırmanın Evreni ve Kullanılan Ölçekler

Araştırmanın evreni meslek seçimini tamamlamış bireylerden oluşmaktadır. Örneklem yöntemi olarak, olasılıklı olmayan örneklem yöntemlerinden kolayda örneklem yöntemi seçilmiş ve İstanbul ilinde yaşayan bireylerden anket yöntemiyle veri toplanmıştır. Alınan örneklemin evreni temsil yeterliği bulunmadığında örneklem hatası olur (Bailey, 1987; akt. Balcı, 2005, s.91). Yeterli bir örneklem, güvenilir sonuçlar sağlayacak kadar eleman kapsayan örneklemdir (Young, 1968, s.324). Bu bağlamda yapılan örneklem hesaplamasında, İstanbul’un nüfusu 14,657,434 (TÜİK,2015 verisi) alınmış fakat meslek seçimini tamamlamış birey sayısı tam olarak bilinmediğinden Yazıcıoğlu ve Erdoğan (2004, s.50) tarafından 0,05 anlamlılık düzeyi için örneklem büyüklüğü 1,000,000’den fazla olan evren büyüklüğü için 384 olarak saptanmıştır. Yaptığımız çalışmada 481 kişiye ulaşılmıştır

Araştırma için uygulanan anket, demografik değişkenlerin yer aldığı kişisel bilgi formu, meslek seçimini etkileyen faktörlere yönelik soruları içeren 2 kısımdan oluşmaktadır. Kişisel bilgi formunda katılımcıların yaşı, cinsiyeti,

medeni durumu, öğrenim durumu, çalışma durumu bilgilerinin sorulduğu 5 soru yer almaktadır. Meslek seçimin etkileyen faktörleri ölçmek için Çelik ve Üzmez (2014) tarafından geliştirilen 20 ifadeden oluşan ölçeği kullanılmıştır. Katılımcılardan “Kesinlikle katılmıyorum” (1) dan “kesinlikle katılıyorum” (5) a uzanan bir aralıkta ifadeleri değerlendirmeleri istenmiştir.

Soru formu bireylere 22.12.2015- 31.03.2016 tarihleri arasında uygulanmıştır. Verileri toplarken, bireylerin meslek seçimi konusunda bir çalışmaya dahil olacakları konusunda bilgi verilmiş ve etik ilkelere uyulmuştur.

3.Araştırmanın Bulguları

Anket sonucu elde edilen veriler SPSS programına girilerek, gerekli analizler yapılmıştır. Araştırma modeli frekans dağılımı, faktör ve güvenilirlik analizi, bağımsız örneklem t testi ve tek yönlü varyans analizi (ANOVA) uygulamaları ile test edilmiştir.

3.1.Sosyo- Demografik Özellikler

Araştırma kapsamında dahil edilen bireylerin sosyo-demografik özellikleri tablo 2’de özetlenmiştir. Toplam 481 kişinin % 51,1’i kadın, %48,9 u erkek; 17-20 yaş arasındakiler %33,9, 21-25 yaş arasındakiler %23,9, 26-39 yaş arasındakiler 29,5 ve 40 yaş ve üzeri %12,7’dir.Medeni durum değişkenine göre %64,9 u bekâr, %32,3 si evli ve %2,9 u boşanmıştır. Öğrenim durumu değişkenine göre %0,8 i ilköğretim ve ortaokul mezunu, %4,4 lise mezunu, %47,6 üniversite öğrencisi, %37,6’sı üniversite mezunu ve %9,6 si yüksek lisans/doktora mezunudur.

Tablo 2: Araştırmaya Katılan Değişkenlerin Demografik Dağılımı

N=481		%	Frekans
Cinsiyet	Kadın	51,1	246
	Erkek	48,9	235
Yaş Grupları	17-20	33,9	163
	21-25	23,9	115
	26-39	29,5	142
	40 ve üzeri	12,7	61
Medeni Durum	Evli	32,3	312
	Bekar	64,9	155
	Boşanmış	2,9	14
Öğrenim Durumu	ilköğretim	0,8	4
	lise	4,4	21
	Üniversite öğrencisi	47,6	229
	Lisans mezunu	37,6	181
	Yüksek Lisans/Doktora	9,6	46
Çalışma Durumu	Öğrenci	45,1	217
	Kamu sektörü çalışanı	7,7	37
	Özel sektör çalışanı	39,9	192
	akademisyen	4	19
	Çalışmıyor	3,1	15
	Emekli	0,2	1

Ayrıca, çalışma durumu değişkenine göre %45,1'i öğrenci, %7,7 kamu sektörü çalışanı, %39,9 özel sektör çalışanı, %4 ü akademisyen, %3,1 i çalışmıyor ve %0,2 si emeklidir.

3.2. Meslek Seçimini Etkileyen Unsurların Faktör ve Güvenilirlik Analizi

Çalışmada değişkenlere öncelikle faktör analizi uygulanmıştır. Faktör dağılımında, örneklem yeterliliğini ölçmek için Kaiser-Meyer- Olkin (KMO) testi yapılmıştır. KMO oranının 0,5 in üzerinde olması veri setinin faktör analizi yapmak için uygunluk seviyesinin yüksek olduğunu gösterir (Çinko vd.,2012:54). Güvenirlik seviyesi (cronbach alpa) 0,60'tan düşük olan 3 soru analizden atılmıştır. Bu sorular şunlardır:- Bir üniversite bitirmiş olmak için tercih ettim., -Bir mesleğim olması için tercih ettim -Teknolojiyi ve güncel gelişmeleri takip etmem okuduğum bölümü/ çalıştığım alanı tercihimde etkili oldu. Bu sorulardan ilk ikisi çaresizlikten dolayı sadece bir meslek edinmek amacıyla tercih yapıldığını gösteren sorulardır. Fakat araştırmamızdan güvenilirlikleri düşük çıktıkları için çıkarılmışlardır. Tablo 3 de meslek seçimini etkileyen sorulara ait faktör ve güvenilirlik analizi sonuçları yer almaktadır.

Tablo 3: Meslek seçimini etkileyen değişkenlerin Faktör ve Güvenilirlik analizi

	Factor loading	Cronbach Alpha
Meslek Seçimini Etkileyen Faktörler		0,743
Mesleki Bilgi ve Beceri		0,847
Bu mesleği yapmak beni mutlu edecek/ediyor.	0,861	0,785
Bu mesleğe ilgim vardır	0,853	0,783
Bu meslek hayalimdeki/idealimdeki meslektir	0,852	0,77
Mezun olduktan sonra okumuş olduğum bölümle ilgili çalışmayı planlıyorum/çalışıyorum.	0,601	0,876
Yüksek Kazanç ve Sorumluluk Beklentisi		0,793
Başka mesleklerle girmemi kolaylaştıracak bilgi ve beceriyi kazandıracağımı düşünüyorum	0,754	0,769
Kariyer yapmaya imkan tanıdığını düşünüyorum	0,692	0,757
Bu mesleğin kendimi geliştirmemde faydası olacağını/olduğunu düşünüyorum	0,684	0,741
Toplumda saygınlığı olan bir meslek olduğunu düşünüyorum	0,598	0,774
Kazanıcı yüksek bir meslek olduğunu düşünüyorum	0,597	0,725
Statü Beklentisi		0,797
Okuduğum bölümü tercih ederken sektörün nitelikli işgücü ihtiyacı tercihimde etkili oldu.	0,856	0,754
Okuduğum bölümü mezun olduğumda kolay iş bulabileceğimi düşündüğüm için tercih ettim.	0,827	0,752
Aile ve Eğitim Çevresi		0,648
Ailemin yönlendirmesi üzerine bu mesleği seçtim	0,801	0,648
Sektörde çalışanların tavsiyesi üzerine bu mesleği seçtim	0,78	0,64
Okuldaki/dersanedekilerin tavsiyesi üzerine bu mesleği seçtim	0,622	0,629
Mesleğin Yapısal Özellikleri		0,631
Bu mesleğin esnek çalışma koşulları tercihimde etkili oldu	0,825	0,619
Bağımsız çalışmaya uygun bir meslek olduğunu düşünüyorum.	0,689	0,621
Güven esasına dayalı bir meslek olmasından dolayı tercih ettim	0,593	0,627
% Variance Explained:66,712		
Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy=0.8300		
Chi-Square Bartlett's Test=32666,177		

3.3.Hipotezlerin Test Edilmesi

Meslek seçimini etkileyen faktörlerin cinsiyete göre farklılık gösterip göstermediği bağımsız örneklem t testi ile test edilmiş ve cinsiyetin meslek seçimini etkileyen tüm faktörler üzerinde herhangi bir etkisi olmadığı görülmüştür. Bu bağlamda, araştırmamızdaki örneklem baz alınarak kadın veya erkek olmak meslek seçiminde belirleyici rol oynamamaktadır. Tablo 4' te analize ait sonuçlar yer almaktadır.

Tablo 4: Cinsiyet ve Meslek Seçimi

		N	Mean	S.D.		t	p
Mesleki Bilgi ve Beceri	Kadın	246	3,9167	0,926	Equal variances not assumed	1,645	0,101
	Erkek	235	3,7798	0,899			
Yüksek Kazanç ve Sorumluluk Beklentisi	Kadın	246	3,8252	0,792	Equal variances not assumed	0,465	0,642
	Erkek	235	3,8587	0,789			
Statü Beklentisi	Kadın	246	3,3618	1,2	Equal variances not assumed	1,404	0,161
	Erkek	235	3,2106	1,161			
Aile ve Eğitim Çevresi	Kadın	246	2,4607	0,975	Equal variances not assumed	1,235	0,217
	Erkek	235	2,3489	1,009			
Mesleğin Yapısal Özellikleri	Kadın	246	3,2493	0,921	Equal variances not assumed	0,202	0,84
	Erkek	235	3,2667	0,962			

Meslek seçimini etkileyen faktörlerin yaş gruplarına göre farklılık gösterip göstermediği tek yönlü varyans analizi ile test edilmiştir. Tablo 5'te görüldüğü gibi 17-20 yaş aralığındaki bireyler meslek seçimi yaparken diğer yaş gruplarına göre aile ve eğitim çevresinin etkisinde kalmaktadır. Ailesinin beklentisi, okuduğu okul veya dershanedeki öğretmenlerinin yönlendirmesi veya sektörde tanıdığı çalışanların tavsiyeleri 17-20 yaş arasındaki bireyin meslek seçimi üzerinde etkilidir. 21-25 yaş aralığındaki bireyler meslek seçimi yaparken diğer yaş gruplarına göre mesleki bilgi ve becerileri yönlendirici rol oynamaktadır. Yapacağı mesleğin onu mutlu etmesi ya da edecek olması, o mesleğe ilgisinin olması veya hayalindeki meslek olması meslek seçiminde etkilidir. 26-39 yaş aralığındaki bireyler meslek seçimi yaparken yüksek kazanç ve sorumluluk beklentisi ile seçim yapmaktadırlar. Mesleğin kariyer imkânı sunması, toplumsal saygınlığının olması, kazancının yüksek olması bu yaş grubu için önemlidir. 40 yaş ve üzeri bireyler için mesleğin yapısal özellikleri meslek seçiminde diğerlerine göre daha belirleyicidir. Mesleğin esnek çalışma koşulları, bağımsız çalışmaya uygunluğu ve güven esasına dayalı bir meslek olması 40 yaş ve üzeri bireyler için önemlidir.

Tablo 5: Yaş ve Meslek Seçimi

		Mean	F	p
Mesleki Bilgi ve Beceri	17-20 yaş	3,932	6,684	0.00
	21-25 yaş	4,018		
	26-39 yaş	3,605		
	40+ yaş	3,717		
Yüksek Kazanç ve Sorumluluk Beklentisi	17-20 yaş	3,56	27,844	0.00
	21-25 yaş	3,89		
	26-39 yaş	4,138		
	40+ yaş	3,33		
Statü Beklentisi	17-20 yaş	2,415	2,185	0,089
	21-25 yaş	2,426		
	26-39 yaş	2,272		
	40+ yaş	2,655		
Aile ve Eğitim Çevresi	17-20 yaş	3,684	10,326	0.000
	21-25 yaş	3,195		
	26-39 yaş	3,028		
	40+ yaş	3,008		
Mesleğin Yapısal Özellikleri	17-20 yaş	3,167	3,662	0,012
	21-25 yaş	3,258		
	26-39 yaş	3,103		
	40+ yaş	3,437		

Meslek seçimini etkileyen faktörlerin medeni duruma göre farklılık gösterip göstermediği tek yönlü varyans analizi ile test edilmiştir. Tablo 6'da görüldüğü gibi medeni durumu bekâr olan bireylerin evlilere göre meslek seçiminde mesleki bilgi ve beceri değişkenine ve statü beklentisi değişkenine önem verdikleri görülmektedir. Yüksek kazanç ve sorumluluk beklentisinin ise evli bireylerde bekârlara göre daha önemli olduğu görülmektedir.

Tablo 6: Medeni durum ve Meslek seçimi

		Mean	F	p
Mesleki Bilgi ve Beceri	Bekar	3,93	3,959	0,02
	Evli	3,68		
	Boşanmış	3,92		
Yüksek Kazanç ve Sorumluluk Beklentisi	Bekar	3,47	29,63	0,00
	Evli	4,03		
	Boşanmış	3,42		
Statü Beklentisi	Bekar	3,44	9,014	0,00
	Evli	3,02		
	Boşanmış	2,64		

Meslek seçimini etkileyen faktörlerden aile ve eğitim çevresi ile mesleğin yapısal özellikleri öğrenim durumuna göre herhangi bir farklılık göstermemektedir. Üniversite öğrencilerinin meslek seçiminde etkili olan faktör mesleki bilgi ve beceri olup, üniversite mezunlarının algısına oranla daha etkili bir faktördür. Yüksek lisans ve doktora mezunu bireylerin meslek seçimini etkileyen faktörlerden yüksek kazanç ve sorumluluk beklentisi daha etkilidir. Üniversite mezunlarının ise meslek seçiminde daha etkili olan faktör statü beklentisidir.

Tablo 7: *Öğrenim durumu ve Meslek Seçimi*

		Mean	F	p
Mesleki Bilgi ve Beceri	İlkokul-Ortaokul	3,65	3,533	0,007
	Lise mezunu	3,38		
	Ünv öğrenci	4,78		
	Ünv mezunu	3,68		
	Yüksek L. Dok. Mezunu	3,38		
Yüksek Kazanç ve Sorumluluk Beklentisi	İlkokul-Ortaokul	3,21	16,27	0.000
	Lise mezunu	3,27		
	Ünv öğrenci	3,77		
	Ünv mezunu	3,59		
	Yüksek L. Dok. Mezunu	4,11		
Statü Beklentisi	İlkokul-Ortaokul	3,12	6,253	0.000
	Lise mezunu	2,97		
	Ünv öğrenci	2,99		
	Ünv mezunu	3,55		
	Yüksek L. Dok. Mezunu	3,29		

Meslek seçimini etkileyen faktörlerin çalışma durumuna göre farklılık gösterip göstermediği bağımsız örneklem t testi ile test edilmiş ve çalışma durumunun meslek seçimini etkileyen faktörlerden mesleki bilgi ve beceri, yüksek kazanç ve sorumluluk beklentisi üzerinde etkisi olduğu görülmüştür. Bu bağlamda araştırmamızdaki örneklem baz alınarak akademisyenlik mesleğini seçen bireylerin diğer meslek gruplarına göre bu mesleği hayallerindeki meslek, ilgi alanları ve bu mesleği yapmaktan mutluluk duydukları için yaptıkları sonucu çıkmıştır. Ayrıca akademisyenlerin yaptıkları mesleği toplumda saygınlığı olan bir meslek olması, kariyer yapmaya imkân sağlaması ve başka meslek gruplarına girecek bilgileri edindikleri için seçtikleri anlaşılmaktadır.

Tablo 8: *Çalışma Durumu ve Meslek Seçimi*

		Mean	F	p
Mesleki Bilgi ve Beceri	Öğrenci	3,24	4,875	0,01
	Kamu sektörü çalışanı	3,14		
	Özel sektör çalışanı	3,78		
	Akademisyen	4,12		
	İşsiz	3,12		
	Emekli	3,08		
Yüksek Kazanç ve Sorumluluk Beklentisi	Öğrenci	3,78	15,83	0.00
	Kamu sektörü çalışanı	3,68		
	Özel sektör çalışanı	3,98		
	Akademisyen	4,03		
	İşsiz	3,93		
	Emekli	3,02		

Sonuç

Bireyler öncelikle yaşamsal ihtiyaçlarını karşılamak ve daha sonra da sosyalleşmek ve kendilerini gerçekleştirme ihtiyacı hissederler. Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisinde belirttiği gibi insanların doğuştan gelen bazı ihtiyaçları vardır. Bu ihtiyaçlar zamanla davranışlarına yansımaktadır. Bu doğrultuda bireyler bu ihtiyaçları karşılamak için. Çeşitli meslekler ile meşgul olurlar. Meslek seçimi yapılırken insan hayatının en tecrübesiz döneminde olunması, ülkemizde mesleklerin çoğunlukla merkezi sınav sistemi sonucu girilen üniversiteler ile kazanılıyor olması da meslek seçiminin ne kadar doğru yapıldığı konusunu tartışılır hale getirmektedir.

Bizleri mesleklerimize karar verirken etkileyen unsurlar nedir sorusuna bu çalışma ile cevap aranmaktadır. Yapılan faktör analizi sonucu, ilgili literatür ile uyumlu bir şekilde mesleki bilgi ve beceri kazanma, yüksek kazanç ve sorumluluk beklentisi, statü beklentisi, aile ve eğitim çevresi, mesleğin yapısal özellikleri gibi 5 faktör altında toplamak mümkün olmuştur. Bu unsurlar açısından bireylerin cinsiyetlerine göre anlamlı bir farklılık bulunamamış, medeni durumu bekâr olan bireylerin evlilere göre meslek seçiminde mesleki bilgi ve beceri değişkenine ve statü beklentisi değişkenine önem verdikleri, evli bireylerin ise bekârlara göre yüksek kazanç ve sorumluluk beklentisinin daha önemli olduğu görülmüştür. Bu durum bireylerin farklı kariyer ve yaşam evrelerinde farklı beklentiler içerisinde olmaları ile açıklanabilir, evli ve aile geçindiren bireyler için yüksek kazancın bekârlara nazaran daha önemli olması anlaşılabilir bir sonuçtur.

Bir diğer önemli sonuç, bireylerin yaş grupları ile meslek seçimini etkileyen unsurlar arasında anlamlı farklılıklar bulunmasıdır. Bu sonuçlar, jenerasyon teorisi ile açıklanabilir. Örneğin, karar verirken deneyimli kişilerden fikir almayı seven Z kuşağını temsil eden 17-20 yaş aralığındaki bireyler meslek seçimi yaparken diğer yaş gruplarına göre aile ve eğitim çevresinin etkisinde kalmaktadır. Çabuk yükselmek isteyen ve kazanç odaklı Y Kuşağı mensuplarından olan 21-25 yaş aralığındaki bireyler için mesleki bilgi ve beceri elde etmek ve 26-39 yaş aralığındaki bireyler için ise yüksek kazanç ve sorumluluk beklentisi meslek seçimi yaparken etkili olmuştur. Esnek çalışma saatlerinde çalışmaya meraklı ve iş yaşam dengesine çok önem veren X kuşağından olan 40 yaş ve üzeri bireyler için mesleğin yapısal özellikleri olan mesleğin esnek çalışma koşulları, bağımsız çalışmaya uygunluğu ve güven esasına dayalı bir meslek olması diğer bireylere göre daha önemlidir.

Ayrıca, eğitim seviyesine göre bu faktörler incelendiğinde, üniversite mezunlarının daha çok statü için meslek seçtiğini, daha yüksek eğitim seviyelerindeki bireylerin ise daha yüksek kazanç ve sorumluluk sahibi olmanın meslek seçiminde etkili olduğunu görmekteyiz.

Araştırma, ülkemizde bireylerin hangi faktörleri göz önünde bulundurarak meslek seçimi yaptıklarını özetleme ve bu unsurlar için, medeni durum, eğitim durumu ve yaş grupları arasındaki farklılıkları incelemek adına başarılı sonuçlar elde etmiştir. Çalışmanın değişik demografik özelliklere sahip, farklı meslek grupları mensupları üzerinde meslek seçimini inceleyen ilk çalışma olması yönüyle, ilgili literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Araştırma kapsamında 481 kişiye ulaşılması, araştırmanın genellenebilirliğini güçlendirmektedir. İleride yapılacak çalışmalarda çalışmanın geliştirilebilmesi için daha yüksek bir örneklem sayısı ile yapılması ve uluslararası bir araştırmaya dönüştürülmesi önerilmektedir.

Kaynakça

- Arslan, K. (2002). Üniversiteli gençlerde mesleki tercihler ve girişimcilik eğilimleri.
- Akbayır, K. (2002). Öğretmenlik mesleğine yönelmede ailenin ve branş seçiminde cinsiyetin rolü. *V. Ulusal Fen Bilimleri ve Matematik Eğitimi Kongresi Dergisi*, 2, 1183-1188.
- Akkoç, F. (2012). Lise öğrencilerinin mesleki kararsızlıkları ile kariyer inançları arasındaki ilişki. *Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, (32), 49-70.
- Batur, H. Z.,& ADIGÜZEL, O. (2015). 31) Schein'in Kariyer Değerleri Perspektifinde Öğrencilerin Kariyer Tercihlerini Etkileyen Faktörler Üzerine Bir Araştırma: Isparta İli Fen Lisesi Öğrencileri Örneği. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 42(42).
- Cantor, M. H. (1991). Familyandcommunity: Changingroles in an agingsociety. *TheGerontologist*, 31(3), 337-346.
- Çelik, N.,& Üzmez, U. (2014). Üniversite öğrencilerinin meslek seçimini etkileyen faktörlerin değerlendirilmesi: Çağrı merkezi hizmetleri örneği.<http://acikerisim.kocaeli.edu.tr:8080/xmlui/bitstream/handle/11493/1711/%C3%9CN%C4%B0VERS%C4%B0TE%20%C3%96%C4%9ERENC%C4%B0LER%C4%B0N%C4%B0N%20MESLEK%20SE%C3%87%C4%B0M%C4%B0N%C4%B0%20ETK%C4%B0LEYEN.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Dinç, E. (2008). Meslek Seçiminde Etkili Faktörlerin İncelenmesi: Meslek Yüksek Okulu-Muhasebe Programı Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma.
- Ekşi, İ. H., ÖZÇALICI, M., ve Büyükkonuklu, B. (2011). Meslek Algılanmasında Etkili Olan Faktörler: Muhasebecilik Örneği.
- Gürbüz, S. (2015). Kuşak Farklılıkları: Mit mi, Gerçek mi?.*İş ve İnsan Dergisi*, 2(1), 39-57.

- Koca, A. İ. (2010). Kariyer Seçiminde Kariyer Değerleri İle Demografik Faktör İlişkisi: Çukurova Üniversitesi'nde Bir Araştırma. *Çukurova Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 14(1).
- Mooney, M., Glacken, M. ve O'Brien, F. (2008). Choosing nursing as a career: a qualitative study. *Nurse Education Today*, 28, 385-392.
- Owen, F. K., Kepir, D. D., ÖZDEMİR, S., Özlem, U. L. A. Ş., & YILMAZ, O. (2012). Üniversite öğrencilerinin bölüm seçme nedenleri. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8(3).
- Özsoy, G., Özsoy, S., Özkara, Y., & Memiş, A. D. (2010). Öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğini tercih etmelerinde etkili olan faktörler. *İlköğretim Online*, 9(3).
- Sarikaya, T., & Khorshid, L. (2009). Üniversite Öğrencilerinin Meslek Seçimini Etkileyen Etmenlerin İncelenmesi: Üniversite Öğrencilerinin Meslek Seçimi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7(2).
- Super, D. E., & Knasel, E. G. (1981). Career development in adulthood: Some theoretical problems and a possible solution. *British Journal of Guidance and Counselling*, 9(2), 194-201.
- Meslek, <http://www.tdksozluk.com/s/meslek/> erişim 30.07.2016
- Meslek <https://tr.wikipedia.org/wiki/Meslek> erişim 30.07.2016
- Uyguç, N. (2003). Cinsiyet, bireysel değerler ve meslek seçimi. <http://dSPACE.deu.edu.tr/xmlui/bitstream/handle/12345/1573/uyguuc.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Ölçme, Seçme ve Yerleştirme Merkezi, https://tr.wikipedia.org/wiki/%C3%961%C3%A7me,_Se%C3%A7me_ve_Yerle%C5%9Firme_Merkezi, erişim 01.08.2016
- Özsoy, G., Özsoy, S., Özkara, Y., & Memiş, A. D. (2010). Öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğini tercih etmelerinde etkili olan faktörler. *İlköğretim Online*, 9(3).
- http://mebk12.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/03/01/213620/dosyalar/2015_06/14033504_bromeslekseimi.pdf